

गोतमो राहूगणः। इन्द्रः। पंक्तिः

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः।

तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत्॥ १.०८१.०१

नृभिः- मनुष्यैः। वृत्रहा- आत्मावरणनाशकः। इन्द्रः- परमेश्वरः। मदाय- हर्षाय। शवसे- बलाय।
वावृधे- प्रवर्धितो बभूव। तम्। इत्- एव। महत्सु- बृहत्सु। आजिषु- युद्धेषु। एतम्। अर्भे-
अल्पयुद्धेषु। हवामहे- आह्वयामः। सः- इन्द्रः। वाजेषु- युद्धेषु। नः- अस्मान्। प्र- प्रकर्षेण।
अविषत्- रक्षतु॥१॥

असि हि वीर सेन्योऽसि भूरि पराददिः।

असि दभ्रस्य चिद्वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु॥ १.०८१.०२

वीर। सेन्यः- सेनार्हः। असि। भूरि- प्रभूतसम्पदः। पराददिः- शत्रूणां पराङ्मुखत्वं यथा भवति
तथा आदाता असि। दभ्रस्य- अल्पस्य। वृधः- वर्धयिता। असि- भवसि। यजमानाय- पूजकाय
दात्रे सङ्गतिकराय। शिक्षसि- विद्यां ददासि। सुन्वते- रसनिष्पादकाय। ते- तव। वसु- वित्तम्।
भूरि- प्रभूतं भवति॥२॥

यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना।

युक्त्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधोऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः॥ १.०८१.०३

यत्- यदा । आजयः- युद्धानि । उदीरत- उत्पद्यन्ते । तदा । धृष्णवे- शत्रुधर्षकाय । धना- धनम् ।
धीयते- स्थाप्यते । मदच्युता- हर्षरसस्रष्टारौ । हरी- आकर्षणशक्तिप्रतीकाश्चौ । युक्ष्व- योजय । कं
हनः- कञ्चित् हन्याः । कम्- कञ्चित् । वसौ- सम्पदि । दधः- स्थापयसि । अस्मान्- नः । इन्द्र-
परमेश्वर । वसौ- सम्पदि । दधः- स्थापय ॥३॥

क्रत्वा म॒हाँ अ॒नुष्व॒धं भी॒म आ वा॒वृधे॒ शवः॑ ।

श्रि॒य ऋ॒ष्व उ॒पाक॒योर्नि शि॒प्री हरि॑वान्द॒धे ह॒स्तयो॑र्व॒ज्रमा॒यसम् ॥ १.०८१.०४

क्रत्वा- प्रज्ञया । अनुस्वधम्- स्वधारणामनु । महान्- बृहत् । भीमः- भयङ्करम् । शवः- बलम् ।
आ- आभिमुख्येन । वावृधे- अवर्धयत् । श्रिये- मङ्गलाय । ऋष्वः- दर्शनीयः । शिप्री-
सुनासिकावान् सुप्राण इति भावः । हरिवान्- अश्वी । आकर्षणशक्तिसंपन्नः । उपाकयोः-
अन्तिकयोः । हस्तयोः- बाह्वोः । आयसम्- अयोमयम् । वज्रम्- आयुधम् । दधे- धृतवान् ॥४॥

आ प॒प्रौ पार्थि॑वं रजौ ब॒द्धधे रो॑चना दि॒वि ।

न त्वावाँ इन्द्र॑ कश्च॒न न जा॒तो न ज॒निष्य॑तेऽति॒ विश्वं॑ ववक्षिथ ॥ १.०८१.०५

पार्थिवम्- पृथिवीम् । रजः- अन्तरिक्षम् । आ पप्रौ- आपूरयति । दिवि- द्युलोके । रोचना-
रोचमानानि भूतानि । बद्धधे- बबन्ध । नियमयति । इन्द्र । कश्चन । त्वावान्- त्वादृशः । न- नास्ति ।
न जातः न जनिष्यते- न भूतो न भविष्यति । विश्वम्- सर्वम् । अति- अतिशयेन । ववक्षिथ-
वोढुमिच्छसि ॥५॥

यो अ॒र्यो म॒र्त॒भो॒र्जनं॑ प॒राद॒दाति॑ दा॒शुषे॑ ।

इन्द्रो॑ अ॒स्मभ्यं॑ शि॒क्षतु॑ वि भ॒जा भूरि॑ ते वसु॑ भ॒क्षीय॑ तव॒ राध॑सः ॥ १.०८१.०६

यः । अर्यः- आर्यः । मर्तभोजनम्- मनुष्यभोग्यमनुभवम् । दाशुषे- दात्रे । पराददाति- प्रददाति ।
सः । इन्द्रः । अस्मभ्यम्- नः । शिक्षतु- विद्यां ददातु । वि भज- संभक्तं करोतु । ते- तव । वसु-
धनम् । भूरि- प्रभूतम् । तव- भवतः । राधसः- संसिद्धेरंशम् । भक्षीय- प्राप्नुयाम् ॥६॥

मदेमदे हि नो ददिर्यूथा गवामृजुक्रतुः ।

सं गृभाय पुरू शतोभयाहस्त्या वसुं शिशीहि राय आ भर ॥ १.०८१.०७

मदेमदे- प्रतिरसानुभवे । नः- अस्मभ्यम् । गवां यूथा- चिद्रश्मिगणान् । ददिः- ददाति । हि- खलु ।
ऋजुक्रतुः- सत्यसङ्कल्पः । पुरू- प्रभूतम् । शता- अनवधिकम् । वसु- धनम् । उभया हस्त्या-
उभयहस्ताभ्याम् । सम्- सम्यक् । गृभाय- गृहाण । शिशीहि- अस्मांस्तीक्ष्णीकुरु । रायः-
दानयोग्यधनम् । आ भर- संपादय ॥७॥

मादयस्व सुते सचा शवसे शूर राधसे ।

विद्वा हि त्वा पुरुवसुमुप कामान्ससृज्महेऽथा नोऽविता भव ॥ १.०८१.०८

सुते- रसनिष्पत्तौ । सचा- अस्मत्सखिभूतः सन् । शूर- समर्थ । शवसे- बलाय । राधसे-
संसिद्धये । मादयस्व- हर्षय । तर्पय । त्वा- भवन्तम् । पुरुवसुम्- प्रभूतसम्पद्वन्तम् । विद्वा-
जानीमः । हि- खलु । कामान्- इच्छाः । ससृज्महे- भवन्तमभिलक्ष्य सृजामः । अथ- अनन्तरम् ।
नः- अस्माकम् । अविता- रक्षिता । भव ॥८॥

एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

अन्तर्हि ख्यो जनानामर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आ भर ॥ १.०८१.०९

इन्द्र । एते- इमे । ते- तव । जन्तवः- जनाः । वार्य- संभजनीयम् । विश्वम्- सर्व जगत् । पुष्यन्ति-
शोभनकर्मणा पुष्टिं कुर्वन्ति । जनानाम्- मनुष्याणाम् । अर्यः- आर्यः सन् । अन्तः । वेदः- ज्ञानम् ।
ख्यः- पश्यसि । अदाशुषाम्- अन्तर्हितं तत् ज्ञानमजानन् दानरहितानाम् । तेषाम् । वेदः- ज्ञानम् ।
नः- अस्मभ्यम् । आभर- संपादय ॥९॥

Dr. Rangraji